

ÇEVRESEL MALİYETLERİN RAPORLANMASI

Ali ALTINBAY*

ÖZET

Günümüzde; kâr maksimizasyonu hırsı, düzensiz kentleşme ve sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve lüks yaşam standartları gibi nedenler sonucunda aşırı hava kirliliği, toprak kirliliği, su kirliliği ve gürültü kirliliği gibi çevresel sorunlar meydana gelmiştir. Son otuz yıldır diğer bilim adamlarının yaptığı gibi, muhasebe bilimi de çevresel sorunları çözebilmek için çevre konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların sonucunda Çevre Muhasebesi doğmuştur. Çevre Muhasebesi “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramına odaklanmıştır. “Sürdürülebilir Kalkınma” ekolojik denge ile ekonomik büyüme arasındaki dengeyi ifade etmektedir. Belirlenen çevresel maliyetlerin raporlanması da çevre muhasebesinin önemli bir parçasıdır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Muhasebesi, Kirlilik Muhasebesi, Çevresel Maliyetler, Sürdürülebilir Kalkınma.

ABSTRACT

Nowadays; because of profit maximization greed, disordered urbanization and industrialization, rapid population growth and top life standarts, environmental problems have occurred just like extreme air pollution, water pollution and noise pollution. For the last thirty years, the accounting science has focused on the environment too, as the other branches of science did. After these studies The Environmental Accounting was born. The Environmental Accounting has focused on “Sustainable Development”. “Sustainable Development” is the balance between the ecological balance and the economical growth. The reporting of determined environmental costs is also an important part of environmental accounting.

Key Words: Environmental Accounting, Pollution Accounting, Environmental Costs, Sustainable Development.

GİRİŞ

18. Yüzyılın son çeyreğinde başlayan, 19. ve 20. Yüzyıl’da daha da hızlanan sanayi devrimi; kâr maksimizasyonu, refah artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme gibi kavramları insanlığın gündemine getirmiştir. Kârın maksimize edilebilmesi için doğal kaynakların acımasız bir şekilde kullanılması, çevresel kayıpları hesaplamaksızın elde edilen refah, yenilenmesi mümkün olmayan kaynakların aşırı kullanımı ile sağlanan teknolojik gelişim, süratli nüfus artışı ve düzensiz şehirleşme hem kırsal hem de kentsel toplum yapılarını bozmuştur. Bu bozulma sonucunda hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliği gibi pek çok çevresel sorunlar doğmuştur.¹

* Öğr. Grv. Dr., Dumlupınar Üniversitesi , Domaniç MYO.

¹ Mehmet ÖZBİRECİKLİ, “Ulusal Düzeyde ve Firma Düzeyinde Çevre Muhasebesi-Hindistan Örneği”, **Mufad Muhasebe ve Finansman Dergisi** , S:4, Ekim 1999, s.53

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694 – 528X

Sayı: 11

Ocak – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

1960’lardan beri “her ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme” diyenler ile “önce çevre” diyenler olmak üzere iki grup ortaya çıkmış ve bunlar arasında son kırk yıldır hararetli tartışmalar olmuştur. Birinci gruba girenler öncelikle ekonomik kalkınmanın ve refahın amaçlanması gerektiğini ve bunun sonucunda da ekonomi ile çevre arasındaki dengenin çevre aleyhine bozulmasının normal olduğunu savunmuşlardır. İkinci gruba girenler ise ekonomik büyümeden önce ekolojik dengenin ve tabiatın korunması gerektiğini öne sürmüşlerdir. 1960 ile 1970 arasındaki yıllarda taviz vermez tavırlarla sürdürülen bu tartışmalar, 1970’lerden sonra yerini ölçülü ve daha yumuşak tartışmalara bırakmıştır.

Gerek çevrecilerin sayısının artması ve gerekse toplumsal çevre bilincinin artmasıyla birlikte 1970’lerde ekolojik dengeyi ve doğayı koruma bilinci yasalara yansımaya başlamıştır. 1973-1977 döneminde, çok uluslu şirketler çevre konusunda bilinçlenmeye öncülük ederek, çevre yönetim fonksiyonunu örgüt yapılarına katmışlardır.

1980-1990 dönemi artık pek çok işletmenin çevresel sorunlarla doğrudan ilgilendiği ve sorunları çözmek için gayret sarf ettiği bir dönemdir. Bu dönemde çevre sorunları küresel boyutta tartışılmıştır. Hem firma bazında hem de ülke bazında önlemler ve çözümler bulunmaya çalışılmıştır.

1990’lı yıllarda “doğal çevre korunarak ekonomik kalkınma nasıl gerçekleştirilebilir” sorusuna herkes cevap aramaya başlamıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalar sonucunda “sürdürülebilir kalkınma (sustainable development)” modeli doğmuştur.²

“Sürdürülebilir Kalkınma”, ekonomi ile çevre arasında entegrasyon sağlamaya çalışan bir kalkınma modelidir. Uzun dönemde çevreyi dikkate alan tek kalkınma modeli olup tüm kaynakları israf edilmeden, optimum kullanımını amaçlamaktadır. Bu model, hem doğal kaynakların etkinliğini hem de çevresel kalitenin korunmasını amaçlayarak ekonomik büyüme ile ekolojik dengeyi birlikte ele alır.

Çevresel sorunları çözebilmek ve çevre kalitesini maksimum kılabilmek için bütün bilim dalları hummalı bir faaliyet içindedir. Bu doğrultuda muhasebe biliminin de çevreye ilişkin araştırmalarda bulunması ve çevre konusundan sorumlu tutulması gerekir. Muhasebeciler de çevresel sorunların çözümüne katkıda bulunabilmek için Çevre Muhasebesi kavramını gündeme getirmiştir.³

² Lerzan AKÜN, “Çevre Muhasebesi: Genel Bir Bakış”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C:1, S:1, Ankara, Nisan 1999, ss.147-148

³ Hilmi KIRLIOĞLU - Ahmet Vecdi CAN, **Çevre Muhasebesi**, Değişim Yayınları, Adapazarı, Ekim 1998, s.1,15;Rob GRAY, “Environmental Accounting : Setting The Scene”, **Advances In Environmental Accounting**, The Association of Chartered Certified Accountants And Environment Agency (UK), May 2001, pp.9-12.

1. Çevre Muhasebesi

Muhasebenin temel kavramlarından olan sosyal sorumluluk kavramı; muhasebe işlemlerinin yerine getirilmesinde ve mali tabloların hazırlanarak sunulmasında, belli şahısların ve grupların değil, toplumdaki tüm grupların çıkarlarının korunması gerektiğini ifade eder.⁴ İşletmelerin, sosyal sorumluluk kavramına bağlı olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin sonuçlarını, sadece ekonomik etkiler yönünden değil, aynı zamanda sosyal etkileri de hesaba katarak toplumun çeşitli kesimlerine açıklamak zorunluluğundan sosyal muhasebe doğmuştur.

Sosyal sorumluluk muhasebesi olarak da isimlendirilen sosyal muhasebe; toplumsal faaliyetler, üretim, çalışanların menfaatleri ve işletmenin çevresel etkisi hakkında bilgi içerecek muhasebe raporlarının uzantısıdır. Başlıca alanları beşeri kaynaklar muhasebesi ile çevre muhasebesidir. Çevre muhasebesi, kendinden daha kapsamlı olan sosyal muhasebenin bir alt dalını oluşturmaktadır. Yeşil muhasebe (Green Accounting) olarak da ifade edilen çevre muhasebesi, günümüzde çevresel konuların cazipliği ve hızlı sanayileşme sonucu öneminin giderek artması nedeniyle sosyal muhasebenin alt dalları içerisinde en popüler olmuştur.⁵

Çevre muhasebesi, ekonomi ve çevre arasındaki etkileşimi açıklamak amacıyla çevrenin durumu ve gelişim hakkında makro seviyede bilgi üretmek olarak tanımlanabilir.⁶ Çevre muhasebesi, finansal muhasebede ölçümlenme işlevlerinin, örneğin, finansal raporlama ve işletme içi ve işletme dışı çevre faktörlerinin dikkatle uygulanmasıdır.⁷

Muhasebe, işletmelerde gerçekleşen mali nitelikteki işlemlerin para ile ifade edilecek şekilde kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına raporlanması ve sonuçlarının analiz edilerek yorumlanması olarak tanımlanmaktadır.⁸ Muhasebenin bu tanımı doğrultusunda; çevre muhasebesi de, mali nitelikteki çevresel konulara ilişkin işlemlerin para ile ifade edilecek şekilde kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına raporlanması ve sonuçlarının analiz edilerek yorumlanması olarak tanımlanabilir.⁹

Çevre muhasebesinde çalışmalar şu noktalarda yoğunlaşmaktadır:

-Çevresel sorumlulukların muhasebe sistemleri ile bütünleştirilmesi,

⁴ Ümit ATAMAN, **Genel Muhasebe**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2000, ss.5-6.

⁵ Tomoko KURASAKA – Katsuhiko KOKUBU, “Corporate Environmental Accounting: A Japanese Perspective”, www.emaweb.org, 11.08.2006.

⁶ Nevin YÖRÜK, “Çevre Muhasebesi”, **İktisat İşletme Finans Dergisi**, S:154, Ocak 1999, s.69.

⁷ Rob GRAY - Jean BEBBINGTON - Diane WALTERS, **Accounting For The Environment**, Founded by the Chartered Association Of Certified Accountants, England, 1993, p.7.

⁸ Orhan SEVİLENGÜL, **Genel Muhasebe**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2002, ss.9-10.

⁹ KIRLIOĞLU-CAN, **A.g.e.**, s.56.

-Çevre etken ve koşullarının belirlenmesi, bunların olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik muhasebenin katkısının sağlanması,

- Çevresel sorunların giderilmesine dönük maliyet analizleri yapılması.¹⁰

2. Çevresel Maliyetler

Çevresel maliyetlerin tanımına dönük çok farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı otoriteler çevresel maliyetleri, spesifik olarak çevresel koruma amaçlarına hizmet eden maliyetler olarak tanımlamaktadır. Bazı otoriteler de yaptıkları çevresel maliyet tanımını daha geniş tutarak bu tanımın içerisine sadece çevresel koruma maliyetlerini değil ayrıca örgütün çevresel performansına ilişkin diğer maliyet kalemlerini de katmaktadır.¹¹

Sonuç olarak işletmelerin içinde buldukları çevre için yapmış oldukları her türlü faaliyet, çevresel maliyetlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çevresel maliyetler ortaya çıkma biçimlerine göre farklılık göstermektedirler. Çevresel maliyetlerin bir kısmı çevreyi korumak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkmakta, bazı çevresel maliyetler ise çevresel kaynakların kullanımları sonucunda oluşmaktadır. Diğer çevresel maliyetler de işletmelerin sebep olduğu çevresel kirlilikler nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu tespitler doğrultusunda çevresel maliyetler; önleme maliyetleri, kullanma maliyetleri ve zarar maliyetleri olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılabilir.¹² (Çevresel Koruma Ajansı ise çevresel maliyetleri dahili maliyetler ve harici maliyetler olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Dahili maliyetleri, işletme üzerinde doğrudan finansal etkiye sahip maliyetler olarak tanımlarken harici maliyetleri de işletmenin çevreye, şahıslara ve topluma yol açtığı hesaplanamayan maliyetler olarak tanımlamaktadır.)¹³

2.1. Önleme Maliyetleri

İşletmelerin çevresel sorunları önlemek veya azaltmak için katlandıkları maliyetler önleme maliyetleri sınıfına girmektedir. Bunlara örnek olarak şu kalemler gösterilebilir:

- Çevre planlaması için yapılan harcamalar
- Çevreye zararsız mamul tasarımı için yapılan harcamalar
- Geri dönüşüm tasarımları için yapılan harcamalar

¹⁰ Oktay GÜVEMLİ - Ümit GÖKDENİZ, “Çevre Muhasebesindeki Gelişmeler”, **MÖDAV Bülteni**, S:4, Ekim 1996, s.24.

¹¹ Deborah E. SAVAGE, “The What And How Of Environmental Management Accounting(EMA) : Different Types Of Environmental Cost”, **Business And The Environment**, V:14, N:7, July 2003, P.5.

¹² KIRLIOĞLU-CAN, **A.g.e.**, ss.119.

¹³ Francois FRIEND – Patrick DE BEER, “Environmental Accounting: A Management Tool For Enhancing Corporate Environmental And Economic Performance”, **Ecological Economics**, V:58, I:3, June 2006, p.4.

- Çevresel geliştirme için yapılan harcamalar
- Çevresel eğitim için yapılan harcamalar
- Çevre denetimi için yapılan harcamalar
- Emisyon ölçüm cihazları
- Zararlı kimyasal maddelerin saklanması için katlanılan yüksek depolama maliyetleri
- Atıkların arıtılması ve kontrolü için yapılan tesislerin maliyeti
- Çevre bilgi sisteminin kurulması ve yürütülmesi için yapılan yatırım harcamaları
- Çevre raporları
- Çevre etiketleri
- Diğer önleme maliyetleri.

2.2. Kullanma Maliyetleri

İşletmelerin çevresel kaynakları kullanmaları karşılığında katlanmaları gereken maliyetleri kapsamaktadır. Bu maliyetlere örnek olarak şunlar gösterilebilir:

- Hava maliyeti
- Su maliyeti
- Toprak maliyeti
- Gürültü maliyeti
- Petrol maliyeti
- Doğal gaz maliyeti
- Kömür maliyeti
- Diğer kullanma maliyetleri.

2.3. Zarar Maliyetleri

İşletmelerin yapmış oldukları faaliyetleri sonucu meydana gelen çevresel kirlenmelerin veya çevresel zararların işletmelere yükleyeceği külfetler ve maliyetler zarar maliyetlerini oluşturmaktadır.¹⁴

- Toprak kirliliği
- Hava kirliliği
- Su kirliliği
- Gürültü kirliliği
- Kaynak sirkülasyon maliyetleri
- Sosyal aktivite maliyetleri
- Çevresel zararı temizlemek için yapılan maliyetler
- Şikayet araştırmaları
- Satışlarda meydana gelen düşüşlerden doğan zararlar
- Diğer zarar maliyetleri.¹⁵

2.4. Çevresel Maliyetlerin Dağılımı

İşletmelerde oluşabilen çevresel maliyetler genellikle üretimle direkt olarak ilişkilendirilememektedir. Bu açıdan çevresel maliyetler üretim giderlerine endirekt olup genel üretim giderleri içerisinde yer alır.

İşletmelerde ortaya çıkabilecek çevresel maliyetler sadece üretim faaliyetlerine değil, işletmenin diğer fonksiyonel faaliyetlerine de payları oranında yüklenmelidir. Çünkü çevresel sorunlara yalnızca üretim faaliyetlerindeki hatalar değil, genel yönetim, ar-ge, pazarlama ve finansman faaliyetlerindeki hatalar da sebep olabilmektedir. Dolayısıyla çevresel maliyetleri oluşturan giderler, üretim ve dönem (faaliyet) gideri olarak iki kısımda ele alınabilir. Sonuç olarak çevresel maliyetler bir işletmenin bütün fonksiyonlarında ortaya çıkabileceğinden dolayı fonksiyonel gider esasına göre dağılımı yapılabilir. Tablo 2.1’de çevresel maliyetlerin fonksiyonel gider esasına göre tasnifi görülmektedir.

¹⁴ KIRLIOĞLU - CAN, A.g.e., ss.119-120.

¹⁵ Shigeru HAYASHI, “Introduction Of An Environmental, Accounting System In Iwate Prefectural Government (Japan)”, **Iwate**, 2003, pp.2-4.

Tablo 2.1: Çevresel maliyetlerin fonksiyonel gider esasına göre tasnifi

Çevresel maliyetler	Çevresel Maliyetlerin Fonksiyonel Dağılımı				
	Üretim Giderleri	Dönem (Faaliyet) Giderleri			
	Genel Üretim Giderleri	Ar-Ge Giderleri	Pazarlama Giderleri	Genel Yönetim Giderleri	Finansman Giderleri
Azaltma Maliyetleri					
Kullanma Maliyetleri					
Zarar Maliyetleri					
TOPLAM					

Çevresel maliyetlerin gider türleri itibariyle de dağılımı yapılabilir. Tablo 2.2’de çevresel maliyetlerin gider türlerine göre tasnifi görülmektedir.¹⁶

Tablo 2.2: Çevresel Maliyetlerin Gider Türlerine Göre Tasnifi

Çevresel Maliyetler	Çevresel Maliyetlerin Gider Türlerine Göre Dağılımı						
	Ham. ve Malz. Gideri	İşçilik Giderleri	Dış. Sağ. Fay. Ve Hiz.	Ver. Resim ve Harçlar	Amort. Gid.	Finansman Gid.	TOPLAM
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
TOPLAM							

3. Çevresel Maliyetlerin Raporlanması

Raporlama, muhasebenin önemli bir fonksiyonudur. Aynı şekilde çevre muhasebesinde de raporlama hayati bir fonksiyondur. Çevre muhasebesinin ürettiği bilgileri de muhasebe tanımında geçen bilgi kullanıcıları kullanacaktır. Yöneticiler, işletmeye sermaye koyanlar, işletmeye kredi veren kişiler ve kurumlar, işletme karı üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak pay sahibi olan kamu maliyesi, mali analistler ve ilgi derecesi işletmenin niteliğine göre değişmek üzere tüm toplum bilgi kullanıcıları olabilmektedir.¹⁷

Muhasebe bilgi sisteminde hazırlanan raporların, bilgi kullanıcıları açısından değer taşıyabilmesi için bir takım niteliklere sahip olması gerekir. Öncelikle bu raporların doğru ve güvenilir bilgiyi içermesi gerekir. Aynı zamanda bu raporlarda, bilgi kullanıcılarının kararını etkileyebilecek olan bilgi yani ilgili bilgi bulunmalıdır. Ayrıca bu raporların kaliteli olabilmesi için tutarlı, zamanlı, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir olması gerekir.¹⁸

¹⁶ KIRLIOĞLU-CAN, A.g.e., ss.121-122, 126.

¹⁷ SEVİLENGÜL, A.g.e., s.10; TÜRMÖB, **Türkiye’de Muhasebe-Finansal Raporlama ve Denetim Hizmetlerinin Gelişimi**, Türmob Yayın No:15, Ankara, 1994, ss. 51-55,159.

¹⁸ Joy E. HECHT, **National Environmental Accounting: Bridging The Gap Between Ecology And Economy**, RFF Pres, Washington DC, 2005, pp.3-7.

Özellikle gelişmiş ülkelerde, çevre bilincinin artmasıyla birlikte kamu oyunun baskısı ve diğer taraftan işletmelerin çevreye yönelik hassasiyetlerini arttırmaya çalışan kanun koyucuların baskısı sonucunda normal mali raporlara çevresel üretim raporlarının da eklenmesi zorunluluğu doğmuştur. Hatta işletmelerin çevreye yönelik faaliyetlerini daha net görebilmek için çevresel raporlar yıllık mali raporlardan ayrı olarak da düzenlenebilir. Finansal nitelikli çevresel bilgilerin ayrıntılı olarak raporlandığı çevresel maliyet raporları, bilgi kullanıcılarının işletmenin çevresel maliyetleri hakkında daha kolay ve daha hızlı bilgi edinmesini sağlayabilir.

Tablo 3.1’de bilgi kullanıcılarına çevresel maliyetlerin gider merkezleri ve gider türleri ile ilişkilerini aynı anda izleyebilme imkanı veren kapsamlı bir rapor formu sunulmuştur.¹⁹

Tablo 3.1: Çevresel Maliyetlerin Fonksiyonel Giderlere Göre Raporlanması

Çevresel Maliyetler	Gider Türleri						TOPLAM
	Ham. ve Malz.Gid.	İşçilik Gid.	Dış. Sağ. Fay.ve Hiz.	Vergi Resim ve Harçlar	Amort. Gid.	Finansman Gid.	
GENEL ÜRETİM GİD.							
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
Top.							
AR-GE GİD.							
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
Top.							
PAZ. SAT. DAĞ. GİD.							
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
Top.							
GENEL YÖN. GİD.							
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
Top.							
FİNANS MAN GİD.							
Azaltma Mal.							
Kullanma Mal.							
Zarar Mal.							
Top.							
ÇEVRESEL MALİYETLER TOP.							

¹⁹ KIRLIOĞLU-CAN, A.g.e., ss.145-146.

4. Sonuç ve Öneriler

Çevresel faaliyetlere ilişkin işlemlerin kayda alınması ve ilgililere raporlanması bir zorunluluk haline gelmiştir. İşletmelerin çevresel faaliyetlerine ilişkin mali nitelikli bilgiler üreten, firmada muhasebe bilgi sisteminin bir alt sistemi olarak çevresel maliyetleri bilgi kullanıcılarına sunacak olan bir raporlama sistemi kurulmalıdır.

1994’de yürürlüğe giren Tek Düzen Hesap Planı, böyle bir raporlama sisteminin oturtulabilmesi için henüz yeterli değildir. Hali hazırda işletmeler çevre koruma önlemlerine dönük araştırmaları 750 AR-GE giderlerinde gösterilmektedir. Ancak bu hesap, daha çok işletmelerin üretime dönük çalışmalarıyla ilgili olarak çalıştırılmaktadır. Bu nedenle Tek Düzen Hesap Planı çevresel maliyetleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Ayrıca TМУDESK önderliğinde hem akademisyenlerin hem de uygulamacıların katkılarıyla çevresel bilgilerin açıklanmasına ilişkin bir muhasebe standardı formüle edilebilir.

KAYNAKÇA

AKÜN Lerzan, “Çevre Muhasebesi: Genel Bir Bakış”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, C:1, S:1, Ankara, Nisan 1999.

ATAMAN Ümit, **Genel Muhasebe**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2000.

Deborah E. SAVAGE, “ The What And How Of Environmental Management Accounting(EMA) : Different Types Of Environmental Cost”, **Business And The Environment**, V:14, N:7, July 2003, P.5.

Francois FRIEND – Patrick DE BEER, “Environmental Accounting: A Management Tool For Enhancing Corporate Environmental And Economic Performance”, **Ecological Economics**, V:58, I:3, June 2006, p.4.

GRAY Rob-BEBBINGTON Jean-WALTERS Diane, **Accounting For The Environment**, Founded by the Chartered Association Of Certified Accountants, England, 1993.

GÜVEMLİ Oktay-GÖKDENİZ Ümit, “Çevre Muhasebesindeki Gelişmeler”, **MÖDAV Bülteni**, S:4, Ekim 1996.

Joy E. HECHT, **National Environmental Accounting: Bridging The Gap Between Ecology And Economy**, RFF Pres, Washington DC, 2005, pp.3-7.

KIRLIOĞLU Hilmi-CAN Ahmet Vecdi, **Çevre Muhasebesi**, Değişim Yayınları, Adapazarı, Ekim 1998.

AKADEMİK BAKIŞ
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 11 Ocak – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

KİSHALI Yunus-KIRLIOĞLU Hilmi, “Çevresel Muhasebe Metodları ve Çinli Muhasebecilerin Tutumları-Bir Anketin Sonuçları”, **Mufad Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S: 2, Nisan 1999.

ÖZBİRECİKLİ Mehmet, “Ulusal Düzeyde ve Firma Düzeyinde Çevre Muhasebesi-Hindistan Örneği”, **Mufad Muhasebe ve Finansman Dergisi** , S:4, Ekim 1999.

Rob GRAY, “Environmental Accounting : Setting The Scene”, **Advances In Environmental Accounting**, The Association of Chartered Certified Accountants And Environment Agency (UK), May 2001, pp.9-12.

SEVİLENGÜL Orhan, **Genel Muhasebe**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2002.

Shigeru HAYASHI, “Introduction Of An Environmental, Accounting System In Iwate Prefectural Government (Japan)”, **Iwate**, 2003, pp.2-4.

Tomoko KURASAKA – Katsuhiko KOKUBU, “ Corporate Environmental Accounting: A Japanese Perspective”, www.emaweb.org, 11.08.2006.

TÜRMOB, **Türkiye’de Muhasebe-Finansal Raporlama ve Denetim Hizmetlerinin Gelişimi**, Türmob Yayın No:15, Ankara, 1994.

YÖRÜK Nevin, “Çevre Muhasebesi”, **İktisat İşletme Finans Dergisi**, S:154, Ocak 1999.

YÜKÇÜ Süleyman, **Maliyet Muhasebesi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1998.